

N:o 9.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående befrielse från utgifvande till kronan af vissa så kallade skilnadsarrenden; gifven Stockholms slott den 13 december 1889.

Sedan Riksdagen i underdånig skrifvelse den 13 maj innevarande år anhållit, att Kongl. Maj:t, efter utredning i afseende å den eftergift, som skäligen skulle kunna medgifvas de arrendatorer af kronoegendomar, hvilka på grund af före 1884 års början ingångna, af annan orsak än vanhäfd förverkade kontrakt, vore skyldige att för arrendetiden intill den 14 mars 1889 erlägga så kallade skilnadsarrenden, täcktes till Riksdagen inkomma med det förslag, omständigheterna befunnes föranleda, vill Kongl. Maj:t, sedan kongl. statskontoret och kongl. domänstyrelsen, efter Kongl. Maj:ts befallningshafvandes i rikets samtliga län hörande, gemensamt afgifvit infordradt underdånigt utlåtande, under åberopande af bilagda statsrådsprotokoll öfver finansärenden för denna dag härmed föreslå Riksdagen att medgifva:

att oguldna s. k. skilnadsarrenden, hvilka tillkommit på grund af arrenden, hvarom kontrakt afslutats före 1884 års ingång, må, derest icke kontraktet blifvit förverkadt genom vanhäfd eller arrendet är att hänföra till de i kongl. kungörelsen den 13 juli 1887 bestämda undantag, arrendatorerne för arrendetiden intill den 14 mars 1889 eftergifvas och i kronans räkenskaper afskrifvas.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

F. v. Essen.

*Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13
december 1889.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern friherre ÅKERHIELM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve LEWENHAUPT,
Statsråden: friherre VON OTTER,
WENNERBERG,
friherre PALMSTIERNA,
friherre VON ESSEN,
friherre ÅKERHIELM,
ÖSTERGREN,
GROLL,
WIKBLAD.

1:o.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet friherre von Essen föredrog i underdånighet Riksdagens till Kongl. Maj:t aflåtna skrifvelse den 13 maj innevarande år med anhållan, att Kongl. Maj:t, efter utredning i afseende å den eftergift, som skäligen skulle kunna medgifvas de arrendatorer, hvilka på grund af före 1884 års början ingångna, af annan orsak än vanhäfd förverkade kontrakt vore skyldige att för arrendetiden intill den 14 mars 1889 erlägga så kallade skilnadsarrenden, täcktes till Riksdagen inkomma med det förslag, omständigheterna befunnas föranleda;

uti hvilket ärende statskontoret och domänstyrelsen gemensamt

efter Kongl. Maj:ts befallningshafvandes i rikets samtliga län hörande afgifvit infordradt underdånigt utlåtande.

Föredragande departementschefen anförde härefter:

“I enlighet med Riksdagens på Eders Kongl. Maj:ts framställning fattade beslut stadgades genom nådiga kungörelsen den 13 juli 1887, att arrendatorer af kronans under förvaltning af domänstyrelsen ställda egendomar skulle ega att, der de så önskade, uppsäga sina arrenden till upphörande den 14 mars 1889; dock att denna rätt icke tillkomme innehafvarne af följande arrenden, nemligen: arrenden, hvarom kontrakten upprättats efter 1884 års början; arrenden af skog och fiske samt andra till jordbruksegendom icke hänförliga, särskildt utarrenderade lägenheter och förmåner, såsom fisken, qvarnar, sågar, hus och tomter med mera; arrenden af de för skogsväsendets räkning utarrenderade egendomarne; arrenden, bestämda i persedlar, att utgöras in natura eller lösas efter löpande årets markegång eller femårigt medelpris; arrenden af Malmö och Kristianstads hospital förut tillhöriga hemman och lägenheter; arrenden af Eldgarns kronoäng i Stockholms län samt af indragna pipareboställena $\frac{1}{16}$ mantal Brännårby i Södermanlands län, $\frac{1}{4}$ mantal Lilla Holgryte i Jönköpings län och $\frac{1}{4}$ mantal Gräsöna i Skaraborgs län; arrenden, hvilka redovisades till indelningshafvare på gammal stat; samt andra arrenden, hvilka icke inginge omedelbarligen till statsverket.

Uti särskildt ärende angående sökt befrielse från erläggande af så kalladt skilnadsarrende för en egendom, hvars arrendator jemlikt nyss nämnda nådiga kungörelse uppsagt sitt arrende, förklarade Eders Kongl. Maj:t genom nådigt beslut den 22 december 1887, att, då af samma kungörelse, hvarigenom åt vissa kronans arrendatorer medgifvits att uppsäga sina arrenden till upphörande den 14 mars 1889, följde, att för egendom, i afseende hvarå berörda medgifvande begagnats, arrende icke skulle efter midfastan 1889 utgöras med högre belopp, än som vid ny utarrendering efter uppsägningen betingades, skyldigheten för sökanden såsom förutvarande arrendator af samma boställe att till kronan erlägga skilnadsarrende skulle för tiden från den 14 mars 1889 upphöra.

Med bifall till en af Eders Kongl. Maj:t gjord framställning har sedermera 1888 års Riksdag medgifvit, att utgifvande af skilnadsarrende för kronoegendom, med afseende hvarå rätt till arrendets uppsägning enligt förutnämnda nådiga kungörelse egt rum men icke begagnats, finge för den tid af arrendeperioden, som den 14 mars 1889 återstode, förutvarande arrendator efterskänkas, så vidt icke kontraktets förverkande föranledts af vanhäfd.

Utom i de fall då arrende blifvit förverkadt på grund af vanhäfd, qvarstår således skyldigheten till skilnadsarrendes utgörande:

dels för alla de i följd af kontraktets förverkande upphörda arrenden, om hvilka kontrakt upprättats efter 1884 års början eller hvilka afsett fastigheter, rörande hvilka i nådiga kungörelsen den 13 juli 1887 undantag gjorts från den medgifna uppsägningsrätten, vare sig dessa arrendeskilnadsbelopp afse tiden före eller efter den 14 mars innevarande år,

dels ock för samtliga öfriga arrendeskilnadsbelopp, som upplupit före den 14 mars innevarande år.

Med förmålan att inom Riksdagen fråga väckts derom, att, i den mån behörig och nödig utredning öfver hvarje skilnadsarrende blefve verkstäld, sådana, som tillkommit utan att arrendatorerne för vanhäfd måst afträda arrendena, måtte afskrifvas, har Riksdagen i nu förevarande skrifvelse af den 13 sistlidne maj förklarat, att, hvad beträffade de skilnadsarrenden, hvilka skulle utgöras på grund af förverkande af sådana arrendekontrakt, som upprättats efter 1884 års början, Riksdagen ansett någon eftergift icke böra ifrågakomma.

Hvad åter anginge de skilnadsarrenden, hvilka skulle utgöras för arrendetiden före den 14 mars 1889 och hvilka icke borde erläggas på grund af förverkade arrendekontrakt, som upprättats efter 1884 års början, har Riksdagen anført, att Riksdagen visserligen icke förbisett den fara, som torde ligga deri, att genom efterskänkande af de så kallade skilnadsarrendena den missuppfattningen till äfventyrs skulle kunna göra sig gällande, att fullgörande af arrendekontrakt om statens egendomar kunde åsidosättas med mindre verkande påföljder, än då fråga vore om dylika aftal enskilde personer emellan. Då likväl en eftergift af sådana skilnadsarrenden, som sist omförmälts, kunde anses stå i nära öfverensstämmelse med de åtgärder, som under de två senaste åren vidtagits för att mildra kronoarrendatorernas, af de för landtbruket sällsynt ogynsamma konjunkturerna förorsakade tryckta ställning och för öfrigt afsåge ett efterskänkande för en gång af fordringar, hvilkas bibehållande vid laga kraft föranledde kostnader och för hvilkas indrifvande i allmänhet sannolikt ringa utsigt förefunnes, samt till följd häraf en dylik eftergift icke borde kunna för framtiden alstra anspråk på vidare eftergifter af enahanda slag eller gifva grundad anledning till en sådan missuppfattning, som förut antydts, har Riksdagen velat ifrågasätta, huruvida icke eftergift i dessa skilnadsarrenden kunde medgifvas, för så vidt icke kontraktets förverkande föranledts af vanhäfd, och i öfrigt med de undantag i afseende å vissa arrenden, som föreskrifvits vid de under de två senaste åren medgifna eftergifterna i

arrendeafgifternas utgörande och i fråga om rätten till arrendenas uppsägning.

Då emellertid Riksdagen ansett, att före denna frågas slutliga afgörande närmare utredning erfordrades för fullständigare bedömande ej allenast af den förlust, staten genom berörda eftergift komme att vidkännas, utan äfven af de öfriga omständigheter, som på frågans afgörande kunde inverka, har Riksdagen, som förmenat ärendet påkalla en utredning, som endast genom Eders Kongl. Maj:ts försorg kunde åvägabringas, i underdånighet anhållit, att Eders Kongl. Maj:t efter utredning i afseende å den eftergift, som skäligen kunde medgifvas de arrendatorer, hvilka, på grund af före 1884 års början ingångna, af annan orsak än vanhäfd förverkade kontrakt, vore skyldige att för arrendetiden intill den 14 mars innevarande år erlägga så kallade skilnadsarrenden, täcktes till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill omständigheterna befunnas föranleda.

På grund af nådig befallning hafva statskontoret och domänstyrelsen den 18 sistlidne november afgifvit gemensamt underdånigt utlåtande i ämnet och dervid öfverlemnadt infordrade yttranden från Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i rikets samtliga län.

Af de utaf Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande afgifna yttranden framgår, att inom Blekinge, Hallands, Gefleborgs, Vesternorrlands, Vesterbottens och Norrbottens län några skilnadsarrenden af ifrågavarande beskaffenhet icke finnas att erlägga.

Enligt de från öfriga län inkomna utredningar uppgingo de der balanserade skilnadsarrenden af förenämnda beskaffenhet för tiden till den 14 nästlidne mars till ett belopp af 621,033 kronor 26 öre, fördeladt på de olika länen som följer:

Stockholms	län	kronor	200: —
Upsala	"	"	16,412: 23.
Södermanlands	"	"	2,958: 60.
Östergötlands	"	"	157,137: 36.
Gotlands	"	"	538: 43.
Kalmar	"	"	16,465: 04.
Jönköpings	"	"	55,505: 05.
Kronobergs	"	"	15,959: 82.
Kristianstads	"	"	30,727: 03.
Malmöhus	"	"	81,336: 35.
Göteborgs och Bohus	"	"	66,132: 81.
Elfsborgs	"	"	13,426: 26.

Transport kronor 456,798: 98.

		Transport kronor	456,798: 98.
Skaraborgs	län	„	68,801: 69.
Örebro	„	„	40,602: 12.
Vernlands	„	„	3,453: 51.
Vestmanlands	„	„	40,673: 81.
Kopparbergs	„	„	5,619: 60.
Jemtlands	„	„	5,083: 55.
		Summa kronor	621,033: 26.

Enligt hvad länsstyrelserna intyga, är den allra största delen af dessa fordringsbelopp att anse såsom alldeles värdelös, men för ett fåtal arrenden har någon, dock i allmänhet ringa afbetalning genom utdelning ur konkurser antagits kunna kronan tillflyta; och upplyses i detta hänseende:

att inom Upsala län ett skilnadsarrende till belopp af 90 kronor torde kunna inflyta,

att i Östergötlands län förefunnes någon utsigt att delvis utfå tre arrenden, uppgående till respektive 2,369 kronor 68 öre, 1,249 kronor och 810 kronor,

att inom Kalmar län någon utdelning möjligen kunde utgå för två arrenden å respektive 3,645 kronor och 355 kronor,

att för skilnadsarrenden för åren 1885—1888 för en egendom i Kristianstads län å sammanlagdt 12,484 kronor någon obetydlig utdelning ur arrendatorns konkurs kunde vara att förvänta, hvarjemte ett arrende i samma län å 266 kronor torde framdeles kunna uttagas,

att i Malmöhus län någon utdelning kunde komma att utgå för två arrenden, uppgående, det ena till 756 kronor 35 öre och det andra till 450 kronor,

att för ett arrende i Göteborgs och Bohus län å 1,394 kronor 90 öre någon möjlighet funnes att utfå beloppet,

att en ringa del torde kunna utgå af ett arrende i Skaraborgs län å 990 kronor,

att för två arrenden i Örebro län å respektive 1,142 kronor 12 öre och 415 kronor »ringa» utsigt funnes att bekomma kronans fordran, samt

att för ett arrende i Vestmanlands län å 700 kronor anledning funnes att genom utdelning ur konkurser kronans fordran kunde utfås.

Uti sina afgifna yttranden hafva länsstyrelserna i Stockholms, Upsala, Jönköpings, Kronobergs, Gotlands, Kristianstads, Malmöhus, Elfsborgs, Skaraborgs, Örebro, Vernlands, Vestmanlands, Kopparbergs och Jemtlands län tillstyrkt, att kronans fordringar uti ifrågavarande

hänseende måtte eftergifvas och beloppen uti räkenskaperna afskrifvas, dock, hvad Kristianstads, Malmöhus och Vestmanlands län beträffar, med undantag af förenämnda, i dessa län förekommande fordringar, hvarå afbetalning kan vara att förvänta. Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Södermanlands, Östergötlands samt Göteborgs och Bohus län tillstyrka afskrifning under enahanda villkor, som för afskrifning af kronoutskylder äro gällande, och Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Kalmar län förordar afskrifning, sedan de betalnings-skyldiges oförmåga att erlägga arrendeskilnaderna blifvit ådagalagd.

I sitt ofvanberörda underdåniga utlåtande hafva statskontoret och domänstyrelsen för egen del anfört, att, då de af Riksdagen till afskrifning ifrågasatta så kallade skilnadsarrenden, enligt hvad de af länsstyrelserna meddelade utredningar utvisade, vore till allra största delen värdelösa; då de afbetalningar å ett mindre antal dylika kronofordringar, hvilka kunde vara att förvänta, hufvudsakligen genom konkursutdelningar, kunde antagas hafva till väsentligaste delen influtit vid den tidpunkt, då genom Eders Kongl. Maj:ts och Riksdagens beslut en eftergift å dessa arrenden kunde vardas medgifven; då en dylik eftergift, hvilken således ej kunde för staten medföra någon afsevärd pekuniär uppoffring, skulle hufvudsakligen grunda sig på ett bemödande att i någon mån för kronoarrendatorerna minska följderna af den för landtbruket genom betydande prisfall å jordbrukets produkter och bland dem i synnerhet å spannmål samt genom flere omständigheter under senare åren inträffade tryckta ställning, till afhjelpande hvaraf, såsom förut blifvit omförmäldt, flerahanda åtgärder redan vidtagits; och då den af Riksdagen befarade följd af ett dylikt efterskänkande af kronofordringar, eller att alstra anspråk på vidare eftergifter af enahanda slag, vid nyss anförda förhållande icke kunde tillmätas någon synnerlig vigt, embetsverken ansåge sig kunna hemställa, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att medgifva, att oguldna så kallade skilnadsarrenden, hvilka tillkommit på grund af arrenden, hvarom kontrakt afslutats före 1884 års ingång måtte, derest icke kontraktet blifvit förverkadt genom vanhäfd eller arrendet vore att hänföra till de i nådiga kungörelsen den 13 juli 1887 bestämda undantag, arrendatorerna för arrendetiden intill den 14 mars 1889 eftergifvas och i kronans räkenskaper afskrifvas.

Den verkställda utredningen har ådagalagt, att den af Riksdagen ifrågasatta åtgärden väl skulle innebära efterskänkande från statens sida af ett högst betydande fordringsbelopp, men tillika att, då detta belopp måste anses såsom till allra väsentligaste delen för staten redan förloradt, staten genom vidtagandet af omförmälda åtgärd endast skulle

drabbas af en jemförelsevis ringa effektiv förlust. Vid sådant förhållande och då skilnadsarrendenas efterskänkande skulle för den talrika klass af f. d. kronoarrendatorer, som här är i fråga, medföra befrielse från en skuldbörda, som måste utöfva ett förlamande inflytande på allt deras framtida görande och låtande, är jag med Riksdagen och de hörda embetsverken ense om lämpligheten af den ifrågakända eftergiften. Vål skulle, på sätt vissa bland Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande föreslagit, kunna ifrågasättas, att afskrifning borde medgifvas endast under enahanda villkor, som för afskrifning af kronoutskylder äro gällande, äfvensom att från afskrifningen borde undantagas de fordringar, hvarå afbetalning kunde vara att förvänta. Men då en afskrifning, hvarigenom, på sätt i fråga om afskrifning af kronoutskylder är stadgadt, fordringarne, under fortfarande betalningsskyldighet för gäldenärerna, endast skulle upphöra att balanseras i kronans räkenskaper, icke skulle medföra någon lindring för de betalningsskyldige, och då vidare, derest åtgärden skall innebära något annat och mera än ett enbart uteslutande ur kronoräkenskaperna af nu såsom värdelösa ansedda fordringar, något i förhållandena grundadt skäl att skilja mellan sådana fordringar, för hvilkas indrifning någon utsigt kunde förefinnas, och dem, hvilkas värdelöshet är uppenbar, icke läser kunna uppgifvas, anser jag mig lika med statskontoret och domänstyrelsen böra förorda en fullständig eftergift af de ifrågavarande skilnadsarrendena.

Jag hemställer därför, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att medgifva, att oguldna så kallade skilnadsarrenden, hvilka tillkommit på grund af arrenden, hvarom kontrakt afslutats före 1884 års ingång, må, derest icke kontraktet blifvit förverkadt genom vanhäfd eller arrendet är att hänföra till de i nådiga kungörelsen den 13 juli 1887 bestämda undantag, arrendatorerna för arrendetiden intill den 14 mars 1889 eftergifvas och i kronans räkenskaper afskrifvas.»

Denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen i nåder bifalla; och skulle nådig proposition i ämnet till Riksdagen aflåtas af den lydelse, bilagan litt. — — vid detta protokoll utvisar.

Ex protocollo:

C. Blomstedt.
